

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

Megjelenik a szorgalmi időben minden szombaton.	Szerkesztő és laptulajdonos: Dr. KOMLÓSSY FERENCZ.	Szerkesztőség és kiadóhivatal: BUDAPEST
Előfizetési ár: Egész évre 4 frt Fél évre . . 2 frt	Főmunkatárs: Zelliger Vilmos.	VI., Éresek-utca 2. szám.

TARTALOM: A tanítók karácsonyfája. Lehotzky József. — A tanítói nyugdíjtörvény részletes tárgyalása a képviselőházban. — Tárca: A csillagos égbolt. Cenner Lajos. — Irodalom és művészet. — Vegyesek. — Szerkesztői telefon.

A tanítók karácsonyfája.

Az év utolsó napjai az ország tanítóságának oly gyümölcsöket termettek, melyek csak a jövő évben élvezhetők, csak jövőre érnek meg annyira, hogy azokat — ha mindjárt fanyar ízük lesz is — táplálékul magunkhoz vehessük. Kesernyész, vadgyümölcsök lesznek ezek, mert már alanya maga vadonc, a belé oltott vessző sem a legjobb fajtából való. Megeredt ugyan az oltás szépen, de hajtása véznának látszik, mely semmiképen sem fog teljesen kifejlett gyümölcsöket teremhetni.

E fát tette közokt. miniszterünk 24 ezer tanítójának asztalára — karácsonyfául!

E fának gyümölcsét ajándékozta oda miniszterünk tanítóinak »krisztkindlibe«, mit nem köszönünk meg, — hogy hasznos legyen.

Bár az volna — köszönet nélkül is.

De hát, mint fentebb említém, ismerjük alanyát, ismerjük nemesítési módját és ismerjük fajtáját — a galyat, hát nem sok köszönni valót látunk benne.

Ez ajándék: *nyugdíjtörvényünk revíziója és fizetésünk rendezése.*

Alanya előbbinek az 1875. évi 32. t.-cz., utóbbinak az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 142. §-ának nyomorúságos intézkedése.

E két vadonczot igyekezett most közokt. kormányunk nemes vesszővel beoltani, mit némi parafrázissal így illusztrálhatunk: adtál uram esőt, de nincs köszönet benne.

Egy cikk keretében nem férne meg éles kritikánk nyársára húzni ama két rendelkezés valamennyi §-át, de szükséges főbb vonalaiban érintenünk azoknak némely — legsérelmesebb — pontjait, hogy e karácsonyi ajándékok értékét lehetőleg érdemeik szerint becsülhessük meg.

Nyugdíjtörvényünk revíziójának minden csinját-bínját ismeri már az egész tanítóvilág s ahhoz már nemcsak a tanítók, de az efemer sajtó részéről is olvastunk nem épen bizalmas hangokat, így nekem mi egyéb sem maradt hátra, mint karácsonyfánkról e holt tengermelléki aranyos almát levenni s az őt megillető helyre ad akta tenni, minthogy

minden lamentálásunk, minden ellene való erőlködésünk hasztalannak bizonyult.

Immár teljesen bizonyos, hogy hasztalan emeljük fel kérő szózatunkat a végből, hogy a szolgálati évek maximuma ne 40, de 30 legyen, hogy: az új nyugdíjtörvény előnyeiben valamennyi tanító egyenlően részesüljön és hogy: a hol a felekezeti tanító a vallásoktatásért, a kántorságért külön díjazásban részesül, az ezért járó fizetése beszámíttassék a nyugdíjösszegbe, stb. stb. Mert közokt. kormányunk süketnek maradt, képviselőházunk pedig szintén nem akart sérelmeinkkel törődni.

Ezen tehát — nem meglepésünkre — túl vagyunk, de nem került még tárgyalás alá, csak az e napokban nyilvánosságra bocsátott *tanítói fizetések rendezésének tervezete.* Ehhez kell hát még elmondanunk nézetünket s ha lehet, itt nyernünk valamit a vámon, a mit elvesztettünk amott — a réven.

Az 1. §. tehát 300 forint minimumban állapítja meg a tanító fizetését. Százszor le volt írva, ezerszer el volt már mondva, hogy e minimum kevés.

A 2. § ötödéves korpótléket is ígér, de csak a jelen törvény hatályba léptével.

Igen érdekesek a következő §§ ok.

3. §. A tanító fizetése, amint eddig szokásban volt, állhat készpénzen kívül természetben kiszolgáltatott járandóságokból, vagy földbirtok jövedelméből. . . .

A szellemi közműveltség terjesztése, jelesül a népoktatás is, nem jelentéktelen összegeket kíván; oly összegeket, melyek ha egyedül az állam által fedeztetnének, csaknem elviselhetlenek volnának. És azért — habár tagadhatatlan mikép a közműveltség előnyeit az egész államközösség élvezi, nem lehet az államhatalomtól várni mégsem azt, hogy a népoktatás költségeit egyedül s kizárólag maga fizesse. Hozzá kell hogy járuljanak a községek, az egyes vallásfekezetek s maguk a tanítványok, akik első sorban élvezik az oktatás jótékony hatását.

A tandíjak ellen, melyek pénz és sok helyütt terményekben fizettetnek — rendszeren ama találonak látszó állítással állanak elő, hogy ezek az ok-

tatást árúvá, bérrel fizetett szolgálattétellel aljasítván, a szellemi képzettség terjedését nehezítik. Erre azonban méltán lehet feleletül adni azt, hogy ha csak a tehetősök, kiknek módjukban áll hozzájárulni a népoktatás költségeinek viseléséhez, s az elemi ismeretekben saját hibájuk vagyis hanyagságuk miatt előmenetelt nem tanusított növendékek, kiknél csupán az ingyen-oktatás az ismeretek elsajátítására buzditólag ugysem hat — kötelezettek tandíjfizetésre, a kevésbé tehetős és a szorgalmas gyermekek pedig a tandíjfizetés alól felmentetnek, a műveltség terjedése ez által legkevésbé sincs korlátozva. Sőt ennek eltörlését még akkor sem tartanám czélszerűnek, ha az állam egyedül fordíthatna a tanítók fizetésére annyit, amennyi a tanító állászerű ellátására és fáradságának jutalmazására szükséges.

Az a kívánságunk tehát, hogy a pénz vagy terményben fizetett tandíjak ne számíttassanak a 300 forint minimumba.

5. §. A tanítói fizetés egy részének terményekben kiszolgáltatása csak oly feltétel alatt engedtetik meg, ha ezen terményeket az iskola fentartó eredetiben és előre megállapított mennyiségben szolgáltatja ki a tanítóknak. Még pedig úgy, hogy az évi utolsó részletet legkésőbb az év október hava végén átadja.

Amely iskolafentartó a tanító terménybeli fizetését nem a megszabott módon szolgáltatja ki, két izbeni mulasztás esetében a kötelezettség lerovásának ezen módjától elesik s azontúl a termény helyett annak értékét készpénzben lesz köteles fizetni. . . .

Ez a fizetési mód a fizetés megállapításánál kétségkívül megmaradhat és meg is marad, esetleg a gabonaneműek ára fog vétetni alapul s ezek áralakulásához képest idomittatik időszakonként a fizetések nagysága; csak hogy ennek foganatosítása azért nem ajánlható, mert így a megállapítás egyik lényeges kellékétől, állandóságától lenne megfosztva s az azok közötti arány, az idő- és helykörülmények lényeges eltérései folytán szüntelen változónak lenne alávetve.

Ez a §. különben is csak irott malaszt marad, mert a terményeknek akár havonként, akár évnegyedenkénti kiszolgáltatása teljes lehetetlen, hacsak a hitközség magtárral nem bír. Még ősszel is, midőn a fizető feleknek már az a termény megtermett, nagyon nehéz beszédni és ezt csak azok tudják, kiknek a fizetésük legnagyobb része ily forrásból áll. Ezen fizetési mód, ha a törvény betűi a kellő szigorral hajtatnak végre, két év alatt az egész országban megszűnik s akkor az új pénzalapot nem tudom miként fogja a státus-hatalom, az amugy is tönkre tett népből előteremteni.

Nehéz, mert a nép, mely e terményt fizeti, annyira kimeríti ősszel fizetőképességét a minden oldalról zaklatással, hogy különösen a felvidék silányabb termésű helyein negyedtelkes gazda, ha kifizeti a papot, kántor-tanítót, harangozót, kerület, kondást, csordást, gulyást, csikóst, baktert, szőlő-pásztort, kukoricza-esőzt, konvencziós-kovácsot, libapásztort és még hozzá a földjeit beveti, egy sütet őrteni valója sem marad, nem hogy a tanító havonkénti, vagy akár évnegyedenkénti terményének fizetésére maradjon.

TÁRCZA.

A csillagos égbolt.

Nagy érdeklődéssel szoktam olvasni, ha valahol népszerű, laikusoknak szánt leírást látok az Urániáról avagy a Jupiterről, Merkurról, Saturnusról vagy más pogány csillagokról. El-elgondolkozom ilyenkor, hogy ugyan minő világ lehet ott, a miriád mértföldekre eső távolban. Örülnek-búsulnak, gyászolnak-vigadnak és esznek-iszznak-e ott is az emberek, vagy amilyen élő lények azokon a pogány tanyákon laknak. Ugy el tudok tanakodni, vajjon van-e ezeknek is filoxerájuk, influenzájuk és Nt. lapjuk? Elhangzik-e oda is a Tanítók szava?

Mert én néha szentimentális is vagyok. A szentimentális ember pedig minden iránt érdeklődik, még a legtávolabb fekvő dolgok iránt is. És kell-e távolabb fekvő dolog, mint a számokkal alig kiírható messzeségű csillagzatok?

És különös, hogy többnyire ilyenkor karácsony tájban vesz erőt rajtam az ábrándos hangulat, legtöbbször ilyenkor gondolok sokat a csillagos égboltra. Meglehet azért, mert a boltok kirakatai nagyon csillognak, s a csillogó bolt a csillagos boltozatra viszi a gondolataimat.

Egyébiránt van nekem egy saját külön csillagos égboltom, amelylyel sokkal többször és —

megvallom — szívesebben foglalkozom, mint avval a — se kézzel, se gukkerrel el nem fogható ismeretlen félgömbbel. Meg azután mit is mondhatnék én érdekeset arról a megoldhatatlan csillagtömegről, mikor már kijelentettem, hogy érdekel tanulmányozom néha magam is a leírásukat, ha laikusoknak van szánva. Mivelhogy laikus vagyok benne. Soha se dirigáltam még csillagot, hogy tudjam hát, hogy mikor merre járnak.

Hanem az én külön csillagos égboltomon, ott már tájékozva vagyok. Ismerem a napot, a holdat, a hajnali és északi csillagot rajta, sőt a legkisebb, a legpislogóbb csillagoeskáról is tudom, hogy mit rejteget. Vannak az én csillag-világomban is bolygók, üstökösök, sőt hulló csillagok is. És nekem még csak gukkerre sincs szükségem, ha meg akarom az én külön mennyboltomat nézni. Az is elég különös, hogy míg a nagy Uránia fényes égi teste nappal nem láthatók, az én külön csillagaim este nyugosznak le és nappal világitanak.

Remélem, sikerült már megfeszítenem a kíváncsiságot, hogy milyen lehet az a saját külön csillagos égbolt. Hol van az? Otthon tartom-e a lakásomon, vagy magammal hordom-e a zsebemben. Valami készülék-e az, vagy valamiféle gyűjtemény? — Se a lakásomon nem tartom, sem a zsebemben magammal nem hordom. Se készülék, se gyűjtemény. Hanem — —

Miután már megmondtam, hogy mi *nem*, egy

Ez hát csak egy ijesztés akar lenni az iskola-fentartóknak, de fizetésünk rendetlen kiszolgáltatása marad úgy, amint régen volt. Hiszen — gondolom — 5 éve, bold. Trefort miniszter is adott ki fizetésünk pontos kiszolgáltatása végett egy a tanítók által akkor nagy hű-hóval fogadott dörgedelmes rendeletet, de az eredmény — egy nagy semmi lett.

6. §. Ha a tanító fizetésének egyrésze földbirtok járandóságából áll, ennek értéke a tanítói fizetés legkevesebbje 300 frtban . . . állapítandó meg a földművelésre fordított költség és mindennemű adó levonása mellett a földbirtoknak csupán tiszta jövedelme számíttatván.

Ebben nincs világosan kimondva, hogy a földbirtoknak miféle értéke vétetik alapul. A földnek sokféle értékét lehet érteni, pl. a vételár összegének kamata, a föld bérértéke, a kataszteri tiszta jövedelem, vagy épen a házilag kezelés által eléretett tiszta jövedelem. E §. ugylátszik azonban mégis az utóbbit érti, de ez igen tág fogalom mert hát, aki nem maga gazdálkodik?!

A tiszta jövedelem nem függ annyira a földbirtok terület-nagyságától s a telek termőképességétől, mint inkább a gazdának személyes képességétől s tulajdonságaitól és más viszonyoktól, melyek az előállítási költségeket s a termény-árakat meghatározzák. Az oly becslés tehát, mely az említett körülményeket nem veszi figyelembe, nem felelhet meg a valóságnak. A vételár vagy bérérték alapján felvett jövedelem inkább megközelíti a valót, mert minden bérleti szándékozó gazda a helyzet körülményeit megfontolva, előzetesen szá-

mot vet magával, hogy mennyi jövedelmet szerezhet a telekből; és csak akkor fog az üzlet megkötésére vállalkozni, ha az általa kiszámított jövedelem nem csekélyebb, mint a telekben rejlő tőkének kamata, illetőleg a fizetendő bérösszeg nagysága.

Tehát a földbirtok értékének becslése, adás-vevési vagy haszonbérleti adatok nyomán egyszerűbb, gyorsabb és igazságosabb.

8 §. Ha a hitfelekezeti iskola-tanító az 1868. XXXVIII. t.-cz. 14. §-ának 3-ik bekezdése értelmében a kántori teendőket is végzi, a tanítói fizetés megállapításakor a tanítói s kántori járandóságok együttesen tanítói fizetésnek veendő.

Lám, ebben mily szépen elárulja magát a kormány!

Itt a kántori fizetést a tanítói fizetéssel egyenlőnek, egymástól *el nem választottnak* mondja ki, míg a tanítói nyugdíjba a kántori fizetést be nem számíthatónak vallja.

A kormány mindenhatóságának terjesztését szépen illusztrálja a 11. §. c) pontja, t. i. hogy *»oly tanítói állomások betöltésére, hol a fizetési minimum kiegészítéséhez az állam 50 frnyi összeget meghaladó pótszegéllyel járul hozzá, a tanító alkalmazása a vall. és közokt. miniszter jóváhagyásától függ.«*

De nézzük már a karácsonyfánkon csillogó és édesgető aranyos diót: *a tanítók előléptetésének tervét, »hogy a kir. tanfelügyelőségekhez egyes kiválóbbs fiatal tanítók osztassanak be irodai szolgálatra, akik az irodai szolgálat mellett felügyeleti teendőket is végezvén, magokat e téren kiképeztek s alkalomadtán tanfelügyelőségi tollnokká vagy*

kis türelmet kérek és azt is elő fogom adni, hogy voltaképen mi az az én saját külön csillagos égboltom. Az én saját külön csillagos égboltomat úgy hívják, hogy iskola.

És most következik a magyarázat. A csillagok a gyermekek szemei. Pontosan megalkotják az én égboltomat, minden reggel nyolez órákor. Minden szem egy-egy csillag, azaz jobban mondva, minden gyermek egy-egy csillagpár, melyet jól ismernek. Tudom, melyik a nap, melyik a holdja, melyik a hajnali, az esti csillag, a bolygó, a Merkúr, az üstökös és a hulló csillag.

A *nap* se a tanító, se a vigyázó, amint azt talán némelyek gondolják. Hanem a nap az *elkésztett gyermek*. És pedig azért, mert a nap nem egyszerre jelen meg a többi csillaggal, és mert nagyon távol van a többiektől. Az elkésztett gyermek sem jelen meg a többiekkel egyszerre és távol is van tőlük, mert kint kell állania az ajtó mellett. De még azért is őt tekintem én csillagos egem napjául, mivel róla vesznek példát a többiek: megtanulják, miként *nem* kell magukat viselniök. Ez a nap is sokszor el van takarva felhőkkel — könynyekkel — csakhogy ennek a borúnak örülök, mert tudom, hogy: borura derű.

A *hold* az a *vigyázó*. Kiténik a többiek fölött nagyságával — itt szellemileg kell érteni — szelid fényével és avval, hogy néha korán jelen meg, néha még korábban, de a kitűzött időnél soha sem

később. Azonfelül pontosan szót fogad a kalendáriumnak, mely megszabja neki, hogy mikor micsoda változásokon menjen keresztül. Igaz, hogy némelykor megfogy, de mindig helyrehozza a hibát.

A *hajnali és esti csillag a szorgalmas és tehetős növendék*. Fényesen ragyognak szemei, mikor reám függeszti azokat magyarázat közben. Sokkal fényesebben, mint a többiekéi. Tágra nyitva csillognak az okos szemek s mintegy meglátszik rajtuk a lélekben végbemenő feldolgozása a hallottaknak. Nem hiába szeretem én a mennybolton is legjobban azt a legfényesebb csillagot — az én külön egemnek is ez a drága kincse. Sokszor elgondolom, mikor egy-egy olyan okos szempár felcsillog: hejh, ha mind ilyenek volnának!

De nem mind ilyen. Vannak bizony *bolygóim* és *üstököseim* is. Ezek a *változó tanulók*. Vannak időszakok, mikor a szemeik majd oly fényesen, vagy tán még ragyogóbban csillognak, mint a hajnal-csillagomé — értenek, tanulnak, hogy öröm velük foglalkozni. De ez nem marad így. Föl-föltűnnek, meg elmúlnak — mint az üstökösök. És mint a nagy égen az üstökösöket megbámuljuk, de megállítani nem vagyunk képesek, ezeknél sem lehet keresztülvinni, hogy állandóan ragyogjanak, hogy mindig jól tanuljanak.

A *csillaghullás* mindig szomorú sejtelmekkel tölti el az embert. Babonás emberek azt mondják rá, mikor csillagot látnak lehullani az égről: min-

segédtanfelügyelői állásokra is előléptethetők le-
gyenek«. Mily pompásan hangzik ez!

Ebben az ígéletben látszik mégis miniszterünk-
nek különben sem kifogásolható irántunk való jó
akarata, ha csak ezt is olyképen nem fogják tanács-
adói gyakorolni, mint ez ebben láttuk, hogy a
rimaszombati kir. tanfelügyelőséghez egy luth.
kis-pap neveztetett ki tollnokká — a szintén te-
livér luth. tanfelügyelő mellé.

Ezek csillognak a mi karácsonyfánkon, mi-
mellett nem öröm, de keserű könnyeket hullat az
ország 24 ezer tanítója, és ezeknek körülbelül
százezer tagból álló, nyomorban sanyalódó családja.

Lehotzky József.

A tanítók nyugdíjáról

és azok özvegyeinek és árváinak ügyében benyújtott
törvényjavaslat tárgyalása a képviselőházban.

Részletes tárgyalás.

Első nap, december 17-én.

Első szakasz:

Kun Miklós: Módosítást terjeszt be, melynek
értelmében a gyakorló iskolai tanítókra vonatko-
zólag az 1885: XI. tv.-cz. rendelkezései hatályban
maradjanak s e tanítók állami tisztviselőknek te-
kintessenek.

Csáky Albin gr. miniszter: A gyakorló iskolák
tanítóit a tanítói nyugdíjalap tagjai közé kívánja
fölvétni. Ismétli, hogy a szerzett jogokat e törvény
érinteni nem fogja.

A ház változatlanul fogadja el a szakaszt.

den embernek van egy csillaga, mikor egy lehull,
olyankor meghal valaki. Szomorú is az, látni amint
egy-egy csillag, melyet talán régóta megfigyeltünk
és örültünk fényének, egyszerre csak lejjebb-lejjebb
száll, mind gyorsabban, míg végre teljesen eltű-
nik szemeink elől, lehull az örök semmiségbe.
Sohasem látjuk azt többet. Nekem mindig fáj a
szívem, ha ezt látom. De sokkal jobban fáj, mikor
az én külön égboltonom veszem észre a csillag-
hullást. Mert ez is előfordul. Egy-egy jó vagy kö-
zépszerű tanuló, aki eddig mindig érdeklél hall-
gatta az előadást, szemei meg-megcsillantak, ha
kiválóbb dolog fordult elő, egyszerre csak kezd
nem érdeklődni a tárgyak iránt, hanyatlik, súlyed
egyre jobban, míg végre a legutolsók közé kerül.
Az ilyen se kerül többé soha vissza a helyére.

Van az én mennyboltonom *Merkur* is. Olyan
gyermek, akinek a szemei mindig kereskednek va-
lahol. Ide-oda néz, érdeklé ez is, az is, de semmi-
ben sem állandó. Nehány percig az én beszé-
demre figyel, aztán a fali táblákon kereskedik a
szemeivel, majd ismét pajtásain jártatja őket. Épen
olyan kalandos, nyughatatlan, mint a milyen az a
szárnyas sarku pogány isten volt, akiről a *Mer-
kur*-csillag a nevéet kapta.

A többit nem említem külön. Csak a *meteorok*-
kat veszem még számba. A tudósok szerint a me-
teorok valamely tönkrement csillag darabjai. Mint
a villám jelennek meg az égen, tündökölve írják

Második szakasz:

Csáky Albin gróf: Előfordult, hogy tanítók a
65-ik életévüket elérték a nélkül, hogy 40 évi
szolgálatuk lett volna; tehát, hogy ez esetben a
tanító önszántából is nyugdíjba mehessen, oly disz-
pozíciót kívánnok felvenni, mint az az állami
tisztviselőkre nézve fennáll és ezt akképen gondo-
lom kifejezhetőnek, hogy ha a második szakasz vé-
gére ez tételik: »vagy életük 65. évét betöltötték.«
Ajánlom a háznak módosítványomat elfogadásra.
(Általános helyeslés.)

Illyés Bálint: Módosítást nyújt be, mely azt
czélozza, hogy a népiskolai tanítók 35, a polgári
és gyakorló iskolai tanítók pedig 30 évi szolgálat
után teljes nyugdíjjal vonulhassanak nyugalomba.

Madarász József: A második szakaszhoz azt
a módosítást teszi, hogy a nyugdíj már 5 évi szol-
gálat után is járjon a tanítóknak vagy özvegyeik-
nek. Ezzel kapcsolatban a harmadik szakaszhoz
azt a módosítást ajánlja, hogy öt évi szolgálat
után a fizetés 20 százaléka fizetessék nyugdíjké-
pen. Ha e módosítások el nem fogadhatnának, ha-
tározati javaslatot terjeszt be, melynek értelmében
a tanítók — ha munkaképtelenné válnak — tíz
évi szolgálat előtt is évi segélyt kapjanak a költ-
ségvetés terhére.

Ábrányi Kornél: A tanítónak egész életén ke-
resztül kellett sanyalódnia, nyomorognia sokat, na-
gyon sokat dolgoznia és fáradnia, hogy 40 év
mulva megkaphassa ugyanazt a semmiséget, mint
végre nyugdíjat, a mire már ifjkorában elitélve
volt. (Élénk helyeslés balfelől.) Azt indítványozza,
hogy a javaslat második szakaszában a 40 be-

le a fényes égi vonalat, ahol esnek és lezuhanak.
Az a gyermek nálam a meteor, akiről tudom és a
többiek is tudják, hogy gyenge tehetségű, nem is
erőlködik különben, de egyszer csak valamely ne-
hez kérdésre, melyet talán a legjobbak sem fogtak
fel helyesen, véletlenül frappansul találó feleletet
ad, hogy aztán visszasülyedjen a régi gondolat-
nélküliségbe. Ennek a felelete mint a meteor zuhan
le, de tudnivaló, hogy a lezuhanásával ki is aludt
a fénye.

Van azután még egy sereg csillag az égbolton,
mely egyformának látszik s azért nem is költi fel
senkinek a különös figyelmét. Csak a csillagász is-
meri jobban őket, az tartja csak számon, mi a
külömbőség köztük és mennyire van egyik a má-
siktól. Ezek a közönséges csillagok nálam azoknak
a tanulóknak tömege, akik se tehetségükkel, se
szorgalmukkal, se jó, se rossz viseletükkel ki nem
tűnnek és a középszerűsége se alul, se fölül nem
kerülnek soha. Aki nem foglalkozott sokat velük,
az mind egyformáknak is fogja őket tartani, csak
én ismerem minden kicsinyke különbséget köztük,
csak én tartom őket számon, mert én vagyok az
ő csillagászuk esztendő-számra.

De talán elég is lesz a csillagászatból. Mert
utóvégre is »a csillagok álmosan pislognak« —
t. i. a t. olvasók szemei.

Cenner Lajos.

számítható év helyett fogadja el ne csak a néptanítókra, hanem a gyakorló iskolai tanítókra is a 35 évet, mert ne tegyünk köztük semmi különbséget.

Komlóssy Ferencz:

T. képviselőház! Hogy az általános vitánál fel nem szólaltam, teltem ezt azon okból, mert általánosságban el kellett fogadnom az előttünk fekvő törvényjavaslatot, már azon kényszerheiyzetnél fogva is, melyet Apponyi Albert gróf jelzett.

De kijelentem azt is, hogy a javaslattal megelégedve nem lehetek s azt oly rózsás színben nem látom, mint pl. Roszival képviselőtársam, aki azt en bloc elfogadta és a miniszter urnak ezen alkotásához gratulál és elismerést szavaz.

Ezen javaslat legkompetensebb bírálójának én a tanítókat tartom és midőn azt látom, hogy a »Magyarországi tanítók országos bizottsága« ezen tizenhat paragrafusból álló javaslatban tizenkét sérelmes pontot talál s az országgyűlés tagjaihoz apellál, orvoslásért folyamodik, kell hogy mi is elfogulatlanul bíráljuk, kritizáljuk az egyes pontokat. Tény, hogy népnevelésünk mizerái a tanítóság anyagi existenciájával szoros kapcsolatban állanak s ha ez utóbbin javítunk, előse ítjük a tanügy felvirágozását. (Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.) Ezen tudat indított engem arra, hogy mióta e ház tagja vagyok, 1884. óta, minden évben hangsúlyoztam a költségvetés tárgyalásánál a tanítói fizetés emelését és a nyugdíjtörvény revízióját. Nem vagyok oly szerencsés helyzetben, hogy valamelyik párthoz tartozóknak valljam magamat és így e kérdésben is teljesen függetlenül adhatom elő nézetemet az előttünk fekvő törvényjavaslattal szemben s mielőtt szorosán a 2. §-hoz hozzászólnék, csak röviden azt jelzem, hogy a miniszter urnak intenczióit nagyra becsülöm, de jelen alkotásához nem gratulálhatok, különösen ha a 2. §-nak intézkedéseit, a 40 évi szolgálati időt behatódiban bíralat alá veszem.

A nyugdíj általános felfogás szerint a tisztességgel és becsülettel megfutott pályának jutalma szokott lenni. (Ugy van!)

Igy van ez a tisztviselőknél általában; a tanítóknál ezen felfogás azonban másképp érvényesül s a miniszter úr annyiban vélt segíteni rajtuk s olyképp jutalmazza őket, hogy a koldusbot végére, melyet már előbb kaptak, egy szegét tesz; hát nem tagadom, hogy ez is segítség, de nagy köszönet nem lehet benne, mert csak koldusbot marad. (Egy hang: Ez ugyan találó!)

Ha a nyugdíj-jutalom, ezen jutalomnak arányban kell állani a végzett munkával, a végzett munka becsével, e pontot figyelmen kívül hagyni nem szabad. Ha a munkához megkívánható képességek és jellembeli tulajdonságok között különbséget nem teszünk és csak a munkaidő nagyságát és terhet tekintjük pusztán, az utolsó napszamos nagyobb fizetést érdemel, mint sok magas állású hivatalnok. Pedig úgy tudjuk, hogy a képességekre és jellembeli tulajdonságokra sokszor reflektáltunk — az általuk végzett munkát sokszor túlb csültük, mikor pl. a minisztereknek és főispánoknak csekély szolgálati éveik alapján ezekre menő nyugdíjakat szavaztunk meg. És ime a miniszter úr a néptanítóknál a kvalifikációt ugy látszik nem mérlegelte, mert a jutalmat a néptanítók által végzett munka becséhez nem arányosította. (Tetszés a baloldalon.)

Mindegyikünk tudja, hogy mily fizikai, értelmi és erkölcsi erőket kíván a tanítói foglalkozás, minő belső becsé, értéke van a munkának, mit a tanító végez, úgy hogy Jókai Mór képviselőtársunk itt e házban ezen kijelentésre fakadt: »A tanítók testülete hazánkban az igazi felsőház«. Talán csak nem azért hasonlította őket össze kitünő humoristánk a főrendekkel, mert azok fizetést nem huznak! (Tetszés.)

Annyi bizonyos, hogy a nemzet sokat vár a tanítóktól, várja tőlük, hogy biztos kézzel rakják le a nemzeti kultúra alapjait, hogy tegyék okosabbá, jobbá, szorgalmasabbá s ezzel erkölcsileg és anyagilag gazdagabbá, egészségesebbé a gondjaikra bizott nemzedéket, hogy hódítsák meg még egyszer kultúra által Magyarországot.

És ennek fejében mit ad a tanítónak a nemzet? Sok szóbeli elismerés és aránytalan csekély anyagi jutalmat a végzett munkához képest. A képviselőház is sokat mulasztott, még az erkölcsi elismerést is megvonta egy ízben tőle, midőn pl. 1886-ban a XXI. t.-cz. 21. §-val az intelligencia kebeléből kizárta, nem engedvén meg, hogy adójuk duplán számíttassék, mint ahogy ezt az orvosok, ügyvédek és állatorvosoknak megengedte.

A szőnyegen levő 2. §. nem fogja kielégíthetni a tanítók várakozásait, azért nem, mert a negyven évi szolgálati idő hosszú idő. Mindenki be fogja ismerni, hogy a tanítói pálya egyedül az a pálya, mely testileg és lelkileg igénybe veszi a tanítót s ha ez elvitázhatatlan tény, elvitázhatatlan a tanítónak idő előtti rokkantsága is. — Vannak pályák, hol a test rokkantsága mellett a lélek ifjú erőben áll, de van egy pálya s ez a tanítói pálya, hol a lélek a tulfeszített munka által erejében veszít, a türelem fogy, a kedély nyomottá lesz, az akarat életereje nem ruganyos többé s ha mégis munkálkodnia kell, az csak pusztá száraz időöltésből avagy kényszerből történik. (Helyeslés a bal és szélsőbaloldalon.)

Sokszor hallunk panaszokat a túlterheltetés ellen, keressük a módokat ennek elhárítására s nem jövünk rá, hogy tulajdonképp a tanító van túlterhelve az élet nyomorúságaival, melyek őt tanítói tisztének betöltésére képtelenné teszik.

Ha azt a kérdést vetjük fel, vajjon a tanítónak munkássága, mely években éri delelő pontját, azt a feleletet kapjuk: 30 és 40-ik életéve között, az ő ven éves tanító már korántsem az, aki s ami volt 30 éves korában. Miért tehát a tanító szolgálati idejét 40 évre tenni? Azért talán, hogy rokkantakat alkalmazzunk abban a körben, hol örökké élénk, sürgő-forgó eleven lélekre van szükség? Nem a tanító, hanem maga az iskola megkívánja, hogy a szolgálati év harmincz évre szállíttassék le, nem a tanító, ki könnyűreletet ugy sem várhat, hanem az elemi iskolai tanügy teszi kötelemvé az azt vezető faktoroknak, hogy a tanító szolgálati ideje 30 évben állapíttassék meg. Az ifjuság fogja megsínyleni ezen körülményt, mert élete delén tul már nem fog oly eredményeket a tanító felmutathatni. Ezen körülményt igazolva láttam mindazon községekben, hol eddig mint lekipásztor működtem, láttam ugyan azt, hogy a lakosság azon része, melyet az ő g tanító vezetett, nem tudott oly szépen írni, oly jól olvasni, mint azon nemzedék, melyet fiatalabb korában tanított. (Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)

E paragrafus anyagi oldalára vonatkozó azon érvelés, hogy a matematikai mérleg nagyobb előnyök biztosítását nem engedi, vagyis hogy a szolgálati éveket 40-ről redukálni nem lehet, csak szaró lehet, mert vagy 1889-ben vagy 1891-ben nem tudták kiszámítani oda fent, hol a javaslatot kidolgozták. Ennek illusztrálására szóról szóra felolvasom a »Néptanítók lapja« 1889. évi ápril hó 11-én kelt. 31-ik számában hozott közlemény azon részét mely határozott ellentétben áll a nyugdíj vagyon és fedezetet illetőleg.

»A képviselőház közoktatásügyi bizottsága tanügyintézetéről. — Napirend: Az orsz. tanítói nyugdíjintézet. Ezen intézetnek oly nagy jövedelme van, hogy nem a mostani, hanem a valaha elérendő legmagasabb kiadást is képes volna fedezni a mostani rendes jövedelmek kétharmadából. Ha a nyugdíjtörvény változatlan marad, akkor 1895. év végén minden befizetést meg lehet szüntetni, mert az intézet az akkori kamat jövedelméből képes lesz a valaha elérhető legmagasabb kiadást fedezni.«

Figyeljük meg kissé e sorokat. Akkor, vagyis 1889-ben arról beszéltek, hogy az 1895-ik évben, illetve annak végén, ha minden fizetés megszűnik is, képes lesz az intézet a tanítók nyugdíjazásáról illető legmagasabb kiadását fedezni; ma 1891. aítól a boldog 95-től négy évvel belől, a kétszerkettő kényszerítő hatalmánál fogva még azon esetben sem képes azt megtenni, ha a fedezet ismételtlen oly forrást nyer, mely évenként 370.203 frt 90 kr. jövedelmet hoz tiz éven keresztül az intézetnek s így a tiszta jövedelem a jövő évben már 8—900 ezer forint! Ily roppant jövedelem mellett nem vagyok képes megérteni, hogy miért ne lehetne a 40 évi szolgálati

időt 30-ra leszállítani. (Helyeslés az ellenzék padjain.) A Brunner-Fischer-féle halandósági és Begon vagy Behur-féle invaliditási táblázat statisztikai labirintjából készült kimutatásokra sokat nem adhatok, mert azt el nem hiszem, hogy a 60-ik életkorban 100.000, huszonöt éves egyén közül 43.033 maradjon aktív szolgálatban, mert ha ez állana, akkor a halandósági statisztika nem volna oly borzasztó, akkor nem volna oly ritka a 80 éves kor és a félszázados tanítói jubileum. Sokkal bőlebb dolog lett volna, ha a tanítói nyugdíj alapjául a legutóbbi 10 évet vették volna, a halandósági és invaliditási adatok más képet nyújtottak volna és 30 évi szolgálat után nem lett volna oly nagy évi összeg fizetendő, mint a hogy kimutatták s mely összeget (1 millió 800 ezer forint) én el nem fogadhatom alapul — mert:

1. Kevés tanító van a ki eléri a 40 évi szolgálat betöltését s még kevesebb; a ki a teljes nyugdíjat 10–20 évig élvezze.

2. Ha az alapvagyom már 1887. év végén 6.223.000 forint volt, ma 3 év után az legalább is nyolcz millió, mely 4¹/₂-al 320 ezer forint jövedelmet tesz ki.

3. Magyarország 24.645 tanítója mint befizető, legalább is százötvenezer forinttal járul a fedezethez.

4. A törvényjavaslatot bezáró 2 millió 468.625 tanítóes után 15 krajczárt vetve ki: 370.293 frt 90 krt fedez és így a tiszta jövedelem 840 ezer forint, melyből lehetetlenségnek tartom, hogy 30 évi szolgálat után élvező teljes nyugdíjat ne fedezhessen akkor, midőn a jelenben tényleg évenként csak 270–300 ezer forintot fordítanak nyugdíjazásra.

Azon vigasztalás, hogy majd 10 év múlva a nyugdíjalapról új mérleget készítenek sovány vigasztalás, hisz 10 év múlva a népoktatásügyi férfiak száma ismét fog szaporodni egy két ezer óvóval, illetve óvónővel s akkor megint csak ott leszünk, ahol ma vagyunk. (Ugy van! a bal és szélső bal padjain.)

Ha az étvágyat megcsinálták ez előtt két évvel tessék azt kielégíteni. Módosításon amellet szól, hogy a 40 év 30 évre szállíttassék le, »azoknál, akik rokkantak« s hogy ez magában véve nem oly tulságos kívánság, illusztrálom azzal, hogy e hónap elején az angol episkopatus Londonban értekezletet tartott a tanítói nyugdíj tárgyában és ott azon határozat hozalott, hogy a tanítók 25 évi szolgálat után teljes nyugdíjat élveznek és pedig anélkül, hogy a nyugdíjalaphoz a tanítók egy krajczárral is hozzájárulnának. (Általános helyeslés az ellenzék padjain.)

Tegyünk hát mi is valamit a tanítók érdekében, jutalmazzuk munkájukat érdem szerint, ha a katonaságra milliókat áldozunk, áldozunk a tanítókért. kikre szintén nagy feladat vár, t. i. Magyarország meghódítása a kultura által.

Módosításom következőkép szól: A 2. § 2. pontja után egy harmadik pont tétessék ezen szöveggel:

»Aki 30 évi szolgálat után rokkantak lettek, teljes nyugdíjat élveznek«.

Kégl György: Ábrányi Kornél t. képviselőtársam módosítványát, miután azt csakugyan helyesnek és helyzetemben szinte szükségesnek tartom, (Derűltség a baloldalon) pártállásom sérthetlenségének hangoztatása mellett (Derűltség) elfogadom. (Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélsőbalon.)

Szederkényi Nándor: Pártolja Komlóssy indítványát.

Lits Gyula: Elfogadásra ajánlja Komlóssy indítványát.

Berzeviczy Albert: A néptanítók az állambivatalnokokkal szemben mostoha bánásmódban nem részesülnek. Hivatkozik a porosz törvényre, mely teljes fizetést 40 évi szolgálat után sem ad nyugdíjképen. Madarász Jozsef indítványát nem pártolhatja, mert az 5 évi szolgálat után való nyugdíj-

jazás nagyon szokatlan volna. — A második szakasznak a miniszter módosításával való elfogadását ajánlja.

Csáky Albin gr.: Ujból kijelenti, hogy pénzügyi megterhelhetéssel járó módosításokat nem fogadhat el. Ábrányi indítványára megjegyzi, hogy a tanítói fizetések szabályozásáról szóló törvényjavaslat fizetésemelést biztosít a tanítóknak. A módosításokat mellőzni kéri, mert a *tanítók kívánságainak Eiffel-tornyát fölépíteni nem képes.* (!!)

Hock János: Pénzügyi aggályait bátran félre tehetné a miniszter. A fizetés szabályozására a kormány törvény által volt kötelezve, de ha nem is volna, a szabályozással nem késhetne, mert mikor a törvény 300 frtos fizetési minimumról beszél, akkor a fizetés természetesen nem maradhat a 300 frton alul. Igaz, hogy a porosz néptanítók sem kapnak valami nagy nyugdíjat, de azt azután egészen az állam adja s ahhoz a tanítók nem járulnak. Azt mondta az államtitkár, hogy a Madarász által ajánlott 5 év nagyon szokatlan; de azt a szokatlant maga a kormány rendszerezette, mikor a főispánok nyugdíját állapította meg. A 15 kros befizetésekről szólva, előrebocsátja, hogy elvi ellensége az elemi iskolákban a tandíjnak, mert a tankötelezettség és tandíj nem illik össze. E 15 kr. pedig először is szaporítja a tandíjat, másodsor pedig árt a tanító tekintélyének. — Az Eiffel-toronytal tett hasonlatot nem érti, mert ha az összes tanítói fizetéseket egy halomra raknák, még akkor sem telnek ki belőle egy Eiffel-torony. — Pártolja Ábrányi Kornél és Komlóssy Ferenc indítványát.

Elnök: a vitát berekeszti. — A ház többsége a szakaszt a miniszter által ajánlott módosítással fogadja el.

Harmadik szakasz:

Csáky Albin gr miniszter: Módosítást terjeszt, mely szerint a megkövetelt minimális tíz évi szolgálatba a mozgósítás folytán hadiszolgálatban vagy esetleg fogságban töltendő idő is beleértessék.

Komlóssy Ferenc:

T. ház! Felette sajnálom, hogy a t. miniszter ur nem respektál semmiféle körülményt és nem fogad el egy módosítványt sem. Ez azonban legkevésbé sem tart vissza engem attól, hogy ezen törvényjavaslat gyenge oldalaira és hibáira rá ne mutassak. Alkalmam nyílnék ugyan erre minden szakasznál, de nem teszem ezt csak itt, a harmadik és még a 10. §-nál.

Én t. ház, kötelességemnek tartottam ezeket felhozni annak illusztrálására, hogy ez a javaslat nem mondható szerencsésnek. Vagy elhamarkodva készült, vagy készítése alkalmával a tanácskozásokba nem vonattak be azon erők, melyek a tanügyet a gyakorlatból ismerik. (Igaz! Ugy van! a baloldalon.)

A nyugdíjösszeg kivetése ezen javaslat szerint a tanítói fizetés alapján történik, tehát nem a hely, a viszonyok, és az érdem szerint, hanem a fizetés szerint. Mi ennek a konzekvenciája t. ház? Az, hogy ha valamely tanító szerencsés összeköttetés folytán jut egy jobb állomáshoz vagy beházasodik az állomásba, a mi igen sokszor megtörténik, vagy ha valaki protekció útján ér el jobb javadalmazásu tanítói állomást, addig a mig szolgál, élvezi az azzal járó jólétet és azután a megfelelő nyugdíjat, mig ellenben azon szegény tanító, a ki érdemei alapján kapta szerény állomását, a melyhez csak 300 frt fizetés van kötve, nyomorogni fog negyven

éven át kis fizetéssel, hogy 40 év múlva megkapja a megfelelő nyugdíjat. Tehát koldus volt életében, a míg szolgált és koldus lesz, a mikor a nyugdíjat megkapja. (Igaz! Ugy van, a bal- és szélső baloldalon.)

Ez t. ház nem igazságos arány.

Vegyünk például két egyenlően kvalifikált tanítót. Az egyik szolgál 10 évig, de mert szerencsés koncessió útján jól dotált állomáshoz jutott, kap nyugdíj fejében 240 forintot; míg a másik, a ki szintén tíz évig szolgált, de mert igen kicsiny állomása volt, kap csak 120 forintot. Ez nem méltányosság. (Igaz! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)

Ezen alapot egészen más kulcs szerint kellett volna megcsinálni, mert a nyugdíjalap volna leginkább hivatva arra, hogy a tanító ambícióját fokozza. Aki fiatal korában talán érdem nélkül is jó álláshoz jut, élvezi a boldogságot 40 éven keresztül és kap 5—6—800, egész 1000 forint nyugdíjat; míg azon szegény tanító, akinek ambíciója éppen annyi, kvalifikációja talán több és több érdeme is van, működése alatt 300 frtnyi fizetést kap és negyven év múlva kapja az ennek megfelelő nyugdíjat.

És én ezen alkalmából bátor vagyok a miniszter ur figyelmét arra felhívni, hogy ha még népoktatási dolgokról óhajt javaslatokat készíteni, legyen szives figyelemre méltatni, a szegény falusi tanítókat is. Vannak köztük akárhányan is, a kik az ügyet sokkal jobban ismerik praxisból, mint azon miniszteri hivatalnok, a ki csak az irodára van utalva s onnan nézi a világ folyását. (Igaz! Ugy van! a baloldalon.) Én úgy tudom, hogy a mikor ezt a javaslatot készítették, a tanfelügyelőket nem vonták be, nem kérdezték az ő véleményüket, pedig ők bizonyára kvalifikáltak arra, hogy ezen javaslat-hoz hozzá szóljanak.

Ismétlen kérem tehát a t. miniszter urat, hogy ha jövőre ilyen javaslatokkal fog fellépni, ne zárja ki a tanítókat és tanfelügyelőket az illető enquete-ekből és konferenciákból. (Helyeslés balról) a mint ez legutóbb történt.

Részemről a 3. §-t el nem fogadhatom, mert az szerintem viszás és nem méltányos, nem alkalmas arra, hogy a tanítóknak az ambíciót felkeltse vagy fokozza. Én azokon a szegény tanítókon akarnék segíteni, akik 30—40 éven át 300 forint fizetéssel tengődnek. Ők leginkább megérdemlik, hogy ha már egész életükön át nyomorogtak, legalább életük utolsó napjait töltsék nagyobb kényelemben. A kik mindig jó állomáson voltak, azok inkább szerezhettek valamit öregségükre, tehát nem ő rajtuk kell első sorban segíteni; hanem a szegény tanítók sorsán kell javítanunk.

Ez az én intenczióm és ezért nyujtom be és ajánlom elfogadásra módosításomat, melyben az általam jelzett czélnak megfelelő kulcs van érvényesítve. A módosítvány következőleg szól: (olvassa) »A 3. §. töröltessék és helyette a következő új szakasz vétessék fel: 1 Minden tanító 10 évi szolgálat betöltése után 300 forintnak 4 százalékára jogosult; 2. 10 éven felül 20 évig minden évben 18 frt többlettel 300 frtig kiegészítve; 3. 20 éven felül 30 évig évi 15 frt többlettel 450 frtig; 4. 30-tól 40-ig évi 15 frt többlettel 600 frtig kiegészítendő. Vagyis a minimális nyugdíj 300 frt, a maximális nyugdíj 600 frt volna.

Én a t. miniszter urtól nem kegyelmet kérek — ezt előre is kijelentem — a mit az előtt sem kértem, nem is volt beszédemnek ily értelme, mert én kegyelmet senkitől csak az Uristentől szoktam kérni. De ha a miniszter ur kegyes akar lenni, megállapíthatja, hogy a minimális nyugdíj 400 frt, a maximális 700 forint legyen, vagy a minimális 600 forint, a maximális 800 forint legyen. A kulcs azért megmaradhat. (Helyeslés balfelől.)

Csáky Albin gr. miniszter e szakasz változatlan elfogadását kéri.

A ház többsége a szakaszt *Komlóssy* és *Madarász* módosításainak mellőzésével s a miniszter módosításával fogadja el. *Madarász József* határozati javaslata elvetetik.

Negyedik szakasz:

Irányi Dániel: Módosítást terjeszt be, hogy a javadalmazás megállapításánál a fizetés kiegészítésére szolgáló tandíjak utolsó öt év alatti átlaga is számításba vétessék.

Csáky Albin gróf miniszter a módosítást elfogadja. — A szakaszt *Irányi* módosításával fogadja el a ház.

A 6., 7., 8. szakaszokat vita nélkül fogadja el a ház.

Kilencedik szakasz:

Berzeviczy Albert államtitkár: Módosítást terjeszt be, hogy a teljesen szülötlen tanítói árvák erkölcsi biztosítékot nyújtó rokonok gondjaira legyenek bizhatók s ez esetben a miniszter a nyugdíjat a rokon számára folyósíthatja.

A ház a szakaszt e módosítással fogadja el.

Második nap, december 18-án.

Tizedik szakasz:

Kiss Albert: A tizedik szakasz új terhet ró a közönségre, a gyermekenkint fizetendő 15 kros pótlékot. Ennek ódiuma első sorban a tanítók ellen fordul, a kiknek így is sok kellemetlenségük van a járandóságuk behajtásával. — A teherviselés szempontjából méltányos és igazságos, hogy ezt a terhet az állam vegye magára s a 15 kros befizetésekre vonatkozó intézkedést hagyja ki a törvényjavaslatból. Annál inkább szükséges volna ez mert ha érvényben marad az az intézkedés, hogy az iskolaszék, mely e befizetéseket be nem hajtja, 50 frtig terjedhető bírsággal lesz sújtható, többé iskolaszéket nem fog lehetni összeállítani. Éppen azért indítványt terjeszt be, melynek értelmében a 10. §. töröltetnék.

Komlóssy Ferencz:

T. ház, a 15 kr. hozzájárulási díj miatt akarok felszólalni és kijelentem előre is, hogy benyújtandó módosítványom megközelíti *Kiss Albert* képviselő urét, csak hogy tényleg intézkedést is involvál. Így hát nemcsak nem vonom azt vissza, sőt ellenkezőleg ajánlom a miniszter ur szives pártfogásába s kijelentem mindenekelőtt, hogy maga az a bizottság, a melyre tegnap reflektáltam »a magyarországi országos tanítókbizottsága« megszűnéséig bélyegezte a törvényjavaslat azon intézkedését, mely a 15 krra vonatkozik. Magam is 18 tanító-testülettől kaptam felhívást, melyben a tanítók kijelentik, hogy inkább ők viselik az ilyenmü megadóztatást, semhogy a szülőkre rójják. (Halljuk, halljuk.)

De hogyan is lehet kivánni, hogy az a szegény szülő, kinek 4—5. tanköteles, — tanító díjat fizető — gyermeke van, a tandíjon felül még fejenként 15 krt fizessen? Ugyan kérem ki adta a t. miniszter urnak azt az ideát, hogy így sarcolja meg a szülőket? Hisz ha a miniszter ur félt, hogy szegénységi bizonyítványt állít ki magának, ha elfogadja *Apponyi* képviselő javaslatát, vajjon nem állít-e ki magának szegénységi bizonyítványt az egész közoktatásügyi miniszterium, midőn olyankor, mikor a művelt államok azon gondolkodnak, mint lehetne a tandíjat végkép megszüntetni, Magyarországon újabb iskola adóval terhelik meg a szülőket. Ez határozottan visszaesés és nem haladás (Ugy van: balfelől.) A kik e javaslatot csinálták, nem ismerik a falusi iskolákat, nem ismerik a falun a népet. (Igaz! Ugy van! balfelől.)

Ma az általános elszegényedés mellett t. képviselőház, a szülő nem képes gyermekét téli időben kellőleg ruházni, ezért kevés az iskolába járók száma, ezért

annyi az iskolai mulasztás és birságolás. Már most, ha megvan a ruha, következik az instrukció; tankönyvek, írófülsz. Ha van hatvan tanuló, ezek között alig van 10, aki fel van kellőleg szerelve. Nem sokkal praktikusabb volna-e a 15 krt meghagyni a szülőknek, hogy vehessen rajta palatáblát, vagy irkát, mert az általános szegénység mellett arra sem futja ki. (Ugy van a baloldalon.)

Ezek tények t. képviselőház, így néznek ki a mi falusi mizériáink. (Ugy van, ugy! a baloldalon.) Tessék benézni egy két falusi iskolába s látni fogja a miniszter ur, hogy a gyermekek nemcsak ruhával nincsenek felszerelve, de a szükséges taneszközökkel sem. És hogyan iparkodunk segíteni ezen a bajon, t. képviselőház? Felkérjük az iskola fenntartókat és az intelligens embereket adakozásra, gyűjtünk, hogy vehessenek a gyermekek tankönyvet, irkát, palatáblát, papirost, tollat és tintát. Így áll a dolog. (Ugy van! a baloldalon.)

Hogyan lehetett tehát valakinek az a szerencsétlen ideája, hogy fejenként 15 krajczárjával sujtsa a szülőt, ki legjobb akarattal sem képes gyermekét iskolába küldeni, mert nem képes őt ruházni és a legszükségesebb iskolaszerekkel felszerelni.

Más országokban tandíjmentességet iparkodnak behozni, nálunk pedig nemcsak hogy a tandíjmentességet nem törölik el, hanem újabb terhekkel sújtják a szülőt.

De kérдем csak a szülőnek érdeke kívánja-e azt, hogy a gyermekek iskolába járattassanak; nem kívánja-e a társadalom, az állam érdeke is? Mért nem áldoz tehát a társadalom és az ország és mért áldozzon csupán a szegény szülő, ha pedig ez közteher, mért van abból kivonva a gyermektelen házaspár, a garcon ember?

Hogy példát hozzak fel, mikor az uti adót csináltuk, nem tettünk kivételt, hanem megadóztattunk papot és világit, boldogot, boldogtalant. Most, mikor iskola adóról van szó — igen sajnálom, hogy a t. miniszter ur magára vállalta a pénzügyminiszter odiosus szerepét; mert ezt vállalta magára, mikor újabb adóval terhelte meg a szülőt. Akkoriban, mikor az utadóról volt szó megadóztattak mindenkét, most pedig kivételt tesznek és megadóztatják csupán azt a szülőt, akinek iskolába járó gyermekei vannak, pedig annak az utnak a felépítéséről van szó, amely uton elérhető Magyarország generációjának igazi boldogsága, jóléte, és így nem értem, mért tegyünk különbséget állampolgár között és mért nem adóztatjuk meg ezen 15 kr. hozzájárulási díjjal a gyermektelen szülőt ép úgy, mint azt a szülőt a ki 4-4 gyermeket köteles iskolába járattatni és tandíjat is fizet. (Helyeslés balfelől.)

De azt is bátor vagyok kérdeni a t. miniszter urtól, vajon hogyan gondolja, hogy érvényt fog szerezni a törvény ezen intézkedésének? Hisz igen jól tudja a t. miniszter ur, hogy az iskolaszékek és a községi előjáróságok a legtöbb községben ugyanazok. Miatán pedig a tények igazolják azt, hogy a mulasztási birságokat soha egyfeléleg község sem volt képes behajtani, hogyan gondolja t. miniszter ur ezen 15 krnyi adót és ki utján behajtatni? Én arra kérem a t. miniszter urat, mondjon le a §. ezen intézkedéséről és ha a szükség úgy kívánja, utasítsa módosítást a pénzügyi bizottsághoz, hogy ez az általam benyújtott módosítást magáévé tegye. Módosítványom a következő: »A törvényjavaslat 10. §-nak első bekezdése meghagyandó, de a második bekezdése így volna módosítandó: Az így felvett tankötelesek száma minden év végén összesítették s az összesítés adataiból származó hozzájárulási díj minden évben az állami költségvetésbe felveendő s a nevezett alap részére kiutalványozandó.«

Kérem ezen módosítványomat elfogadni. (Helyeslés balfelől.)

Madarász Imre: Nem tartja helyesnek, sőt bizonyos tekintetben egyenesen szégyenletesnek és károsnak mondja, hogy ha akkor, midőn minden haladni kívánó nemzet a közműveltségnek magas fokára törekszik, és ezt a célt az iskoláztatás könnyítése, sőt sok helyen az ingyen iskolázás behozatala által akarja elérni: akkor a magyar nem-

zet törvényhozásilag akarja megakadályozni, megnehezíteni e célnak elérését az által, hogy időnként újabb iskolai terheket ró a különben is anynyira megterhelt állampolgárokra.

Csatár Zsigmond: Ajánlja a miniszternek, igyekezzék más uton beszerezni a 15 krt. Fizesse az állam, a mely könnyebben megteheti, mint a nép.

Polónyi Géza: Pártolja Kiss Albert indítványát.

Hock János: Nem hiszi, hogy a tanítók tekintélyét emelné a szülők 15 kros megadóztatása. Az ódiomot kizárólag a tanító viseli majd, a kit közvetlenül ér az adózó szülők ellenszeve.

Pártolja Kiss Albert vagy esetleg Komlóssy indítványát, de ha ezek el nem fogadtnának, a maga részéről azt proponálja, hogy a hozzájárulási összeggel a szülők kimelésével az iskola-fenntartók terheltessenek

Csáky Albin gr. miniszter: Ha életbe lehetne léptetni az ingyenes iskoláztatást, úgy szóló is szívesen megszavazná azt. Ezt egyelőre lehetetlennek tartja. Hangsúlyozza ezután, hogy a szakaszban kontemplált mód legjobb és legmértányosabb a fedezetre. A szegény szülőket ez terhelni nem fogja, mert világosan ki van mondva, hogy a szegény szülők helyett az iskolafenntartók tartoznak a befizetéseket eszközölni. Az a körülmény, hogy a hozzájárulási összeg az iskolamulasztási birságokból is fedezendő lesz, azt a kedvező következményt fogja maga után vonni, hogy jobban fogják ellenőrizni az iskolamulasztásokat.

Kiss Albert újlag ajánlja elfogadásra indítványát.

Elnök: A tanácskozást befejeztnek nyilvánítja. Következik a szavazás. — A kérdést így teszi fel:

»Elfogadja-e a ház a szakaszt Kiss Albert törvényi indítványával szemben, igen vagy nem?«

A névszerinti szavazás eredménye a következő: 413 igazolt képviselő közül, elnök nem szavazván igennel, tehát a szakasz elfogadása mellett szavazott **119**; — nemmel, tehát a törvényi indítvány mellett **70**, távol volt **223** képviselő s így a szakasz **49** többséggel elfogadatik.

A tanítók érdekében szavaztak:

Gaál Jenő, Gosztonyi Sándor, Gulner Gyula, Győrffy Gyula, Helfy Ignác, Hevessy Benedek, Hock János, Hódossy Imre, Hoitsy Pál, Horánszky Nándor, Horváth Lajos, Illyés Bálint, Irányi Dániel, Isaák Dezső, Ivády Béla, Kaas Ivor br., Károlyi Gábor gr., Kemény Pál, Királyi Pál, Király Ferencz, Kiss Albert, Komlóssy Ferencz, Kun Miklós, Kürthy Sándor, Kund Jenő, Linder György, Lits Gyula, Luby Géza, Lukáts Gyula, Madarász József, Melczér Géza, Mihályi Péter, Mocsáry Lajos, Mudrony Soma, Nagy Ferencz, Nagy István, Pappszász Károly, Pázmándi Dénes, Petrich Ferencz, Polónyi Géza, Potoczky Dezső, Prónai Dezső br., Simonfay János, Szalay Imre, Szederkényi Nándor, Thaly Kálmán, Tholnay Gábor, Tomcsányi László, Tóth Ernő, Ugron Ákos, Veszter Imre, Wenckheim Frigyes gr., Zboray Béla, Zoltán János, Almássy Sándor, Andreaszky Gábor br., Apponyi Albert gr., Ábrányi Kornél, Beöthy Ákos, Bernát Béla, Bernát Dezső, Bethlen Gábor gr., Bornemissza István, Bujanovics Sándor, Csanády Sándor, Dessewffy Aurél gr., Dobay Antal, Farkas Balázs, Farkas Imre, Fornszek Sándor.

A ház többsége ezután a beadott módosítások mellőzésével a szakaszt változatlanul elfogadja.

A tizenegyedik szakaszt vita nélkül fogadja el a ház.

Tizenkettedik szakasz:

Kemény Pál: E szakasz a 15 krajczár beszédésének módjáról intézkedik, oly szerencsétlenül hogy nem tesz hasznót a közoktatásügynek. Ama meggyőződését fejezi ki, hogy iskolaszéket többé nem lehet szervezni, ha a szakasz változatlanul elfogadtatik. Módosítást terjeszt be, melynek értelmében az iskolaszékek szavatossága a törvényből kihagyassék.

Csáky Albin gróf miniszter: Azt hiszi, hogy előtte szóló tulbecsüli az iskolaszékek feladatát. A törvény ez intézkedését szükséges volt bevenni, nehogy esetleg a díjak beszédése elmaradjon.

Elnök a vitát bezárja.

Kemény Pál a miniszter e nyilatkozata után módosítását visszavonja.

A szakaszt a ház elfogadja.

Tizenharmadik szakaszt vita nélkül fogadja el a ház.

Tizennegyedik szakasz:

Apponyi Albert gr.: Nem tarja méltányosnak és igazságosnak, hogy az új törvény eltörli a régebbi törvény által nyújtott és fentartott kedvezményeket

Nem elégti ki a 14. §. két, utolsó bekezdése, mely e törvény életbelépteig szerzett igények fentartását mondja ki s erre vonatkozólag a következő módosítást nyújtja be:

A harmadik bekezdés egészen maradjon ki és helyébe tétessék: »A jelen törvény életbe léptetésétől kezdve a befizetések, valamint a végellátás is a hivatalba lépés, illetőleg az életkor 21. évétől kezdve lefolyt évek arányában eszközlendő, tekintet nélkül arra, hogy vajjon a hivatalba lépés 1870 előtt vagy 1870 után történt-e.« A szakasz végére pedig a következő új bekezdés volna teendő: »Az 1875: XXXV. 32. §-a továbbra is érvényben tartatik.«

Elnök a vitát berekeszti.

Csáky Albin gr. miniszter: Apponyi módosítására megjegyzi, hogy az 1875. XXXII. t.-cz. rendelkezéseit e javaslat 13. pontja teljesen pótolja. A második módosításra vonatkozólag, hogy ugyanis a nyugdíj-igény az 1870. előtti időre is kiterjesszessék, megjegyzi, hogy ilyen messzire nem merne elmenni. Kéri tehát e két módosítás mellőzését.

A ház többsége a szakaszt változatlanul elfogadja. — A javaslat egyéb szakaszai ezután vita nélkül elfogadtatnak és ezzel a javaslat le lévén tárgyalva, decz. 19-én harmadszor is felolvastatt.

A tárgyalás menetéből meggyőződhetett mindenki, hogy kik a tanítók igaz barátai? A kormány és pártja-e, mely minden jogos kérelmet visszautasított, sőt a 15 kros befizetések által egyenesen a tanítók ellen fordult, vagy azon 70 derék férfi, kik életrevaló módosításokkal, indítványokkal léptek fel — bár eredmény nélkül.

A tanítók láthatják most, mit várhatnak jövőben a kormánytól. Mézes madzag, dicséret, ígért

előreláthatólag lesz ezután is bőven, de érdemleges, tettekben kifejezett jóakaratra bizonyára sohasem számíthatnak.

Irodalom és művészet.

— **Jézus szentséges szive**, oktató imádságos könyv; melléklettel Szűz Mária Sz. Szive tiszteletére. *Hübner Ágoston*, S. J. főgymn. tanár. Patisz György S. J. nyomán. Budapest, 1891. — E könyv valódi kincses háza a legszebb imádságoknak és ájtatosságoknak Jézus sz. Szive tiszteletére. Kiállításra méltó a tárgyhoz: csinos, diszítésekkel és képekkel ellátva. Ára az 512 oldalra terjedő könyvnek vászonkötésben 80 kr. Chagrin bőrkötésben és arany metszettel 1 forint 40 kr. A szállítás mindig ingyen. — Ki 10 példányt rendel, a tizenegyediket ingyen kapja. Füzve nem kapható. — A megrendelés a »Hírnök« szerkesztőségéhez (Kalocsa, Kollegium) intézendő.

— **Tréfás számtani feladványok gyűjteménye** czimen egy hasznos és mulattató, diszes kiállítása könyv hagyta el a sajtót. A karácsonyi és újévi ajándékozásra szánt könyvet Orbók Mór írta s nála rendelhető meg Pozsonyban. Ára 50 kr. A könyv hasznos voltát bizonyítja az a körülmény is, hogy négy év alatt négy kiadást ért meg.

— **A Jézus-társasági Szentek és Boldogok** tisztelete. Oktató és imádságos könyv. Gonzaga sz. Alajos háromszázados örömmünepének emlékére összeállította *Pámer László* S. J. A kalocsai egyházmegyei hatóság jóváhagyásával. Ára (portómentes küldéssel) vászonkötésben vörösmetszettel 80 kr., vászonkötésben arany metszettel 1 frt, bőrkötésben vörös metszettel 1 frt 30 kr., bőrkötésben arany metszettel és csattal 1 frt 40 kr. — A megrendelések a J. t. kalocsai kollegiumra intézendők. Melegen ajánljuk

— **Egy igen kedvelt ifjusági irónk** ismét kedveskedik hazánk csemetéinek, nagy gonddal s fáradozással összeállított s »Egyszer volt, hol nem volt . . .« czímű könyvével. Bánfi János, ismert író, ki az ifjusági irodalom terén már évek óta babérokat szerzett, ez új könyvében a nép ajkán élő tündérmeséket, regéket, mondákat magyarosítva beszéli el valódi szép nyelvezettel az ifjuságnak. Kerüli a hosszas körülírást, a lehető leg-
rövidebben mesél, mi különös előnyére válik a műnek; mert tapasztalatok bizonyítják, hogy a gyermek a hossz-
szas meséket nem nagy kedvvel olvassa. Kitűnő tapintattal ültette át az idegen földön s idegen nemzetek közt lefolyó történetecskéket magyar mezőre. Hogy többet ne említsek pld. a »hét svábot« Balaton és a Sió vidékein járatta; a »Bremer Stadtmusikantens«-ből: Budai muzsikosokat csinált. Felölel továbbá más irodalmi termékeket is — gyermekiesen meséli el pl. a békaegé-
rczot stb. — Szóval páratlan e mű a maga nemében. A mi a kiállítását illeti — akár a párisi könyvpiaczon szerepelhetne. Wodianer czég a tartalomnak megfelelő igen szép kiállítással adta ki e remek művet. Van a könyvben 63 rövidebb-hosszabb történet mellett számos színes és sok fekete kép. Ára pedig aránylag olcsó: 2 frt 80 kr. s kapható minden könyvkereskedésben. A kö-
zelgő karácsonyra melegen ajánlhatjuk e könyvet tanítók, nevelők s szülők becses figyelmébe, annyival is inkább, mert tanító írta. Becsesebb, csinosabb s jobb karácsonyi ajándékot nem vehetünk gyermekeinknek. —

— **Ezeregy Éj Regéi.** Bűbájos keleti regék, gyönyörű színes és igen sikerült képekkel diszített kiadásban. *Lampel Róbert* (Wodianer F. és fiai) kiadása. Ára 1 frt 80 kr.

— **A »katholikus hajadonok könyve«.** Irta Czéklay Lajos, a »Magyar Allam« belmunkatársa. — Jó tanácsadó az élet minden útjára. 8. r. 248. l. Ára 2 frt. Kapható szerzőnél, Budapest, IV., só-utca 18. sz. Addig is, míg bővebben ismertetjük, legmelegebben ajánljuk.

— **Sátoros czigány.** Humorisztikus néprajz. Irta Zámolyi V. Mihály. Ára 75 kr. bérmentes küldéssel. Kapható lapunk kiadóhivatalában.

VEGYESEK.

 T. olvasóinkhoz! Az új évfolyam küszöbén szeretettel kérjük t. olvasóinkat, szíveskedjenek lapunkat b. támogatásukban részesíteni. Egyrészt az által, hogy maguk előfizetnek, másrészt, hogy különösen egyházi előfizetőink szegényebb ellátásu tanítóik részére rendelik meg lapunkat.

Lapunk előfizetési ára egész évre 4 frt, vagy megfelelő sacrum (13—14).

A szegényebb javadalmazásu tanító urak részére tett kedvezményeket ezen évben is fenntartjuk.

A mellékelt postautalványt és levelező lapot kérjük minél előbb beküldeni.

A „Népnevelő“ kiadóhivatala.

— **Az árvaház érdekében.** A szeretet ünnepeinek évfordulója, a karácsonyi ünnepek alkalmával azon őszinte kérelemmel járulunk t. olvasóink és a kath. tanügy barátainak színe elé, hogy a valódi keresztényi szeretet egyik magasztos eszméjének, a kath. tanítók árvaházának megtestesítése érdekében ismerőseik és jó barátaik körében tevékeny mozgalmat kifejteni kegyeskedjenek. Az isteni Mester által először hirdetett felebaráti szeretet alig nyilvánulhatna méltóbb formában, mint egy oly humanisztikus intézmény felállításában, mely bánatos özvegyek és elhagyatott árvák könnyeit lesz hivatva letörölni, s a keresztény civilizációnak hasznos tagokat nevelni. E körülmény s a köteles kollegiális szeretet szolgáljanak biztatásul kath. tanfőurainknak arra nézve, hogy szíves adományaik és gyűjtésükkel a szent ügyet előmozdítani igyekezzenek, s a kath. tanítók szolidaritásának szimbólumául is szolgáljék orsz. kath. tanítói árvaházat, mielőbb felépíteni segítsenek.

A tanítói fizetések rendezéséről szóló törv. javaslat átment már a képviselőház közökt. bizottságának retortáján, a nélkül, hogy valami üdvöset lendítettek volna rajta, a mire a képviselőházban sincs kilátás, a mely — újabb hírek szerint — legközelebb feloszlatatván, ezzel a gyarló törvényjav. életbeléptetése elodáztatik. Erdemlegesebben, a kutyafuttában letárgyalt törv. javaslathoz, *Rossival J.* és *Kiss Albert* szólottak az előbbi kath. az utóbbi pedig protestans szempontból fejezvé ki aggályait a már 50 frrtal megsegített iskolák ügyeibe leendő állami beavatkozásra nézve. Érdekesnek tartjuk megemlíteni,

hogy ezen állami szubventió és befolyás megakadályozása, s a törv. minimumnak saját erejükből való pótlása ügyében a protest. felekezetek közt élénk mozgalom folyik, s ha a min nem kételkedünk, sikert ér el, alig fog akadni prot. iskola, mely állami befolyás alatt álland. Ugyancsak a nevezett két képviselő a kántori teendőkért nyert járulékok elkülönítését kívánták a 300 frtnyi tanítói fizetéstől, a mint ez a javaslat tervezésekor pár év előtt hangoztatva is lőn, de eredménytelenül, mert a miniszter szerint ez esetben 1.400.000 frt áll. hozzájárulásra lenne szükség a tervbe vett 600.000 frt helyett. Tehát e javaslat is a szűkkeblü nyugdíj törv. mintájára változtatlanul el lesz a honnak mostoha atyái és még mostohább kormánya által fogadva.

Képezdei tankönyvek hiányát fedezték fel az orsz. közökt. tanács böles férfiai, de csak most, mikor arról már évek óta csiripelnek a verebek is. Lesz tehát új keresetforrás, s a tanítók szakés itélőképességének arculverésére szolgáló hivatalos cenzurának újabb alkalmá a pajtasok, befolyásos klikkek és tanfelügyelők gyatra könyveivel elárasztani a szegény képezdei ifjuságot. Mondanunk is fölösleges, hogy nagyszámu kath. tanítóképzőink részére általunk már régóta hangoztatott kézikönyvek megiratását mi is szükéségesnek tartjuk, s erre a Szent-István társulat figyelmét ez uton sürgősen és újólág felhívjuk.

Tanítóegyesületek figyelmébe. A nyomorúságos nyugdíjtörvény tárgyalása alkalmával felmerült azon ígélet és biztatás, hogy az 10 év mulva előnyös módosításon mehet keresztül, s a botránnyosan hosszú 40 éves szolgálati idő talán leszállítható lesz, részünkről azt véljük, hogy egyesületeink helyesen tennének, ha az új törv. ezen és egyéb sérelmeit, hiányait, gyűléseiken tárgyalva, a közfigyelmet ez ügyben ébren tartanák, s a talajt előkészítenék. Második ilyen permanens tárgya lehetne az egyes. ténnykedésnek, az ismétlő iskola tanításáért adandó külön díjazás kérdése, mely mig egyrésztől méltányos, hogy a tanítónak többnyire szabad vasárnapja elrontásáért és 300 frt koldus fizetésének némi pótlása végett megadassék, s ekként az ismétlő iskolázás jelenlegi elhanyagolt állapotából kiemeltesék. Harmadik tárgyal a kath. tanítók orsz. árvaházának létesítése ügyében megindítandó mozgalom általánosítása szolgálhatna, melynek eredménye a 11 ezer tagot számláló róm. és gör. kath. tanító és tanítónó együttérésének legszébb kifejezése lenne. Negyedik tárgya a kántori jövedelmek elkülönítése lenne a tanítói 300 frt minimális fizetéstől, melynek előbb-utóbb be kell következnie, mert hisszük, hogy lesz idő, midőn olyan szívek és elmék fogják Magyarország ügyeit intézni, a kik nem fognak akarni »egy rókáról két bőrt nyuzni!«

Szerkesztői telefon.

T. olvasóinknak, barátainknak, munkatársainknak boldog ünnepeket és b. újévet kívánunk!